

УПРАВЛІННЯ ПРАВАМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ: СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Сергій Петренко,

*керівник Центру експертних досліджень НДІ
інтелектуальної власності НАПрН України,
кандидат юридичних наук*

За сучасного стану розвитку економічних процесів у світі, розбудова ринкової економіки держави неможлива без реалізації ефективного механізму управління правами інтелектуальної власності, завдяки чому відбувається інтенсифікація процесу просування об'єктів інтелектуальної власності на ринок інтелектуального капіталу.

Успішне функціонування такого механізму потребує здійснення з боку держави цілого комплексу заходів у сферах науки, економіки та права з метою створення сприятливих умов для його реалізації, зокрема, на локальному регіональному рівні. Саме тут, на регіональному рівні, здійснюється практична апробація науково-теоретичних напрацювань, законодавчих ініціатив тощо на предмет їх актуальності, корисності та перспективності реалізації.

Тож метою статті є аналіз стану та перспектив розвитку в Україні управління правами інтелектуальної власності на регіональному рівні, дослідження чинників, які мають негативний або позитивний вплив на цей процес і його правове забезпечення.

Дослідженням проблематики управління правами інтелектуальної власності за кордоном займається низка спеціалізованих науково-дослідних центрів, найбільш значимими з яких є Інститут інтелектуальної власності, конкурентного та податкового права ім. Макса Планка (м. Мюнхен, Німеччина), Науково-дослідний інститут ін-

телектуальної власності королеви Марії при Лондонському Університеті (Великобританія), Центр міжнародного вивчення права промислової власності (CEIPI) при Страсбурзькому університеті Роберта Шумана (Франція), Університетський центр викладання та наукових досліджень з інтелектуальної власності (CUERPI) при факультеті права Гренобльського університету ім. П'єра Мендеса (Франція), Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності ім. Анрі Дебуа (м. Париж, Франція).

В Україні комплексні дослідження правового характеру, присвячені проблемам теоретичних засад управління правами інтелектуальної власності й удосконаленню практики правозастосування науковими організаціями не проводилися, хоча ці проблеми в останні роки є постійним предметом обговорення наукових, громадських організацій, а також органів влади. Зокрема, ці питання підіймалася на парламентських слуханнях, присвячених проблемам формування та реалізації національної інноваційної системи України (2007 рік), проблемам законодавчого забезпечення та правозастосування у сфері захисту прав інтелектуальної власності в Україні (2007 рік), а також на слуханнях Комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти, що проводилися протягом 2008–2011 років.

Серед наукових публікацій, у яких торкалися деяких питань управління,

варто назвати колективні праці таких авторів, як: О. Орлюк, О. Святоцький, Т. Демченко, В. Крижна, О. Штефан та інші [1]; О. Орлюк, О. Бутнік-Сіверський, С. Ревуцький, В. Нежиборець, Л. Федченко та ін. [2]; П. Боровик, Т. Коваленко, О. Тверезенко [3].

Одним з індикаторів дієвості механізму управління правами інтелектуальної власності в державі є ефективність її інноваційної політики, адже *кожний інноваційний продукт потенційно містить низку об'єктів інтелектуальної власності*. Тож, за рівнем інноваційного розвитку держави, її частки в світовому інноваційному ринку, можна оцінити існування в державі зацікавленості щодо створення та використання (зокрема й комерційного) об'єктів інтелектуальної власності, а також ефективність і доступність реалізації охорони та захист прав інтелектуальної власності. Критерії для такої оцінки можуть бути такі: кількість виданих охоронних документів на об'єкти інтелектуальної власності в сфері техніки й технології; місце країни на світовому ринку інновацій; обсяги виробництва та експорту високотехнологічної продукції; обсяги та ефективність фінансових вкладень у сферу НДДКР; питома вага кількості кваліфікованих дослідників у загальносвітовому показнику; кількість та ефективність діяльності інноваційно-активних компаній, підприємств інноваційно-виробничих структур (наприклад, технопарків) тощо.

Сьогодні частка України у світовому інноваційному ринку не перевищує 1 % [4], і ця цифра красномовно каже сама за себе, як про інноваційний розвиток нашої держави, так і про стан управління правами інтелектуальної власності в ній. За 20 років незалежності наша держава не реалізовує прогресивну модель інноваційного розвитку. Все що ми маємо — це значний інноваційний потенціал; низку проголошених стратегій державної реалізації інноваційної моделі й інноваційно-

го розвитку регіонів; систему управління інтелектуальною власністю, що стимулює радше до неактивного запозичення досягнень науково-технічного прогресу як готових інноваційних продуктів, аніж їх генерування.

У межах цієї статті зосередимо увагу виключно на можливостях реалізації управління інтелектуальної власності на регіональному рівні за сучасного стану нормативно-правового регулювання цієї сфери та реалізації загальнодержавних програм і стратегій.

У загальному сенсі мета управління інтелектуальною власністю полягає в:

- отриманні з результатів творчої та науково-технічної діяльності максимального соціально-економічного ефекту;
- ефективному використанні об'єктів інтелектуальної власності;
- недопущення втрати конфіденційної інформації, ноу-хау тощо;
- запобіганні порушенню прав на об'єкти інтелектуальної власності.

Говорячи про управління інтелектуальною власністю, варто зазначити, що сьогодні в Україні існують лише поодинокі випадки її ефективної реалізації. Це, зазвичай, стосується великих корпорацій з іноземними інвестиціями. Щодо інших суб'єктів господарювання, то вони питанню управління інтелектуальної власності не приділяють належної уваги. Головна причина — це відсутність розуміння переваг об'єктів інтелектуальної власності в умовах ринкової економіки, невіра в можливість, що відкриваються з їх використанням перед власниками прав на них і, як наслідок, небажання витратитися на інвестиції в розробку та впровадження об'єктів інтелектуальної власності.

Що стосується управління інтелектуальною власністю в державних структурах, то, на жаль, дотепер цьому питанню або зовсім не приділяється увага, або приділяється незначною мірою. Це призвело до того, що, наприклад, у багатьох наукових і на-

вчальних закладах не існує зовсім або існують не на належному рівні інвентаризація та облік об'єктів інтелектуальної власності, не здійснено та не здійснюється належне регулювання щодо розподілу прав на об'єкти інтелектуальної власності, зокрема об'єкти авторського права, між роботодавцем і працівником, замовником та виконавцем.

Зазначене свідчить про необхідність інтенсифікації процесу впровадження управління інтелектуальною власністю не тільки в бізнес, а й у державних структурах, що, безумовно, приведе до підвищення ефективності їх функціонування загалом завдяки використанню об'єктів інтелектуальної власності.

З огляду на той факт, що за роки незалежності багато часу та можливостей втрачено, сьогодні жодна з державних структур не в змозі самотужки вирішити всі зазначені вище питання щодо управління інтелектуальною власністю. Тож, об'єктивно правильним рішенням за таких обставин вбачається консолідація зусиль усіх зацікавлених у цьому осіб із залученням знань і досвіду фахівців з питань управління інтелектуальною власністю. При цьому, на нашу думку, ефективність такої консолідації на локальному рівні — рівні певного регіону чи області України — буде більш ефективною, ніж на рівні держави загалом.

Питання управління інтелектуальною власністю на регіональному рівні є комплексним і потребує побудови скоординованого механізму між системами управління інтелектуальною власністю на підприємствах, у вищих навчальних закладах, державних установах і організаціях, в бізнес-структурах. Важливим аспектом існування ефективного механізму управління інтелектуальною власністю та його постійного вдосконалення є:

- об'єктивна зацікавленість і практична ініціативність учасників цього процесу;

- створення регіональної (обласної) координаційної структури щодо управління інтелектуальною власністю з консалтинговими функціями та можливістю забезпечення зацікавлених осіб необхідною інформацією з питань інтелектуальної власності;
- створення можливостей для практичної апробації наукових розробок у сфері інтелектуальної власності;
- залучення молоді, зокрема студентів бакалаврів, спеціалістів і магістрів, у реальні проекти з вирішення технічних, технологічних та інших завдань, які пов'язані з творчою діяльністю.

Ефективність побудови такого механізму та його реалізація значною мірою залежать від поширення знань стосовно інтелектуальної власності, виховання в суспільстві цивілізованого ставлення до інтелектуальної власності та її протиправного використання. Окрім уже запровадженого викладання для студентів основ інтелектуальної власності, цьому може сприяти використання соціальної реклами щодо охорони та захисту інтелектуальної власності, висвітлення в засобах масової інформації позитивного досвіду використання об'єктів інтелектуальної власності, а також прикладів припинення порушень прав інтелектуальної власності та покарань за ці порушення.

Реалізація на регіональному рівні ефективного механізму управління інтелектуальною власністю надасть змогу керівникам підприємств, бізнес-структур та іншим зацікавленим особам отримувати необхідну інформацію, й правову також, для ефективного планування, контролю та прийняття управлінських рішень стосовно об'єктів інтелектуальної власності. Крім цього, створюється можливість для виявлення та реалізації творчого потенціалу молоді як додаткового ресурсу для вирішення технічних, технологічних завдань, який до-

тепер не використовується в повному обсязі.

Через проведення регіональних семінарів, круглих столів, конференцій тощо, існує можливість не тільки для обміну досвідом, налагодження наукових і партнерських зв'язків, а й для обговорення та опрацювання питань щодо управління інтелектуальною власністю відповідно до потреб і специфіки певного регіону чи області. До кола актуальних питань, які потребують свого обговорення на зазначених вище заходах, можна вважати наступними:

- створення умов для ефективного використання об'єктів інтелектуальної власності у вищих навчальних закладах в господарському обігу, зокрема як об'єктів ліцензійних угод, договорів про відчуження прав на об'єкти інтелектуальної власності;
- правове підґрунтя інвестиційних проектів;
- охорона, захист, оцінка та комерціалізація об'єктів інтелектуальної власності;
- договори на створення, передачу та використання наукової і/або науково-технічної продукції;
- оподаткування об'єктів інтелектуальної власності тощо.

Наведемо декілька прикладів із закордонного досвіду управління інтелектуальною власністю на локальному рівні. Приклади стосуються інформаційних технологій як однієї з інноваційністких галузей не тільки світової, а й національної економіки нашої держави.

З метою зменшення тягаря ліцензійних відрахувань за використання продукції компанії Microsoft і підвищення інформаційної безпеки, ще в 2002 році відбулася пробна заміна на 60 000 персональних комп'ютерах в управлінні поліції західних областей англійського графства Йоркшир операційної системи MS Windows на Linux. Перший пілотний проект Європейської

комісії щодо аналогічної заміни операційної системи в державних установах реалізовано в землі Мекленбург-Померанія (ФРН) [5]. У Міністерстві юстиції Бельгії сьогодні більшість комп'ютерів працює під управлінням операційної системи Linux. Поліція Франції планує до 2014 року повністю перейти на використання операційної системи Ubuntu Linux. У 2009 році закінчило перехід на програмне забезпечення з відкритим вихідним кодом Патентне відомство Нідерландів. Програму переходу на вільне програмне забезпечення успішно реалізовано в м. Мюнхені (ФРН). Аналогічна програма мала місце в м. Берліні, але згодом було прийнято рішення використовувати гібридну інфраструктуру, побудовану на вільному та комерційному програмному забезпеченні [6]. Вважаємо, що на сьогодні не існує будь-яких об'єктивних перепон для використання такого досвіду в українських державних або комерційних структурах.

Наступний приклад цікавий тим, що подібна реалізація на теренах України можлива із залученням державних науково-дослідних структур в сфері комп'ютерних технологій, а також обдарованої молоді, що навчається у вищих навчальних закладах за комп'ютерно-програмними спеціальностями.

В установах Міністерств оборони Росії, а також російськими посольствами в інших країнах використовується операційна система під назвою «Мобільна система збройних сил» (далі — МСЗС). Її розроблено на основі Red Hat (Linux) з внесенням незначних змін. Через специфіку та сферу використання цього програмного забезпечення, а також необхідність забезпечення високого ступеня безпеки та збереження конфіденційної інформації, воно не є вільним, а його вихідний код закрито. Власником авторських прав на програмне забезпечення МСЗС є Всеросійський науково-дослідний інститут автоматизації

управління у непромисловій сфері ім. В. В. Соломатіна (ВНДІНС).

Підсумовуючи викладене вище потрібно зазначити, що сучасний економічний розвиток держави тісно пов'язаний зі створеними нею умовами для генерування та впровадження новітніх технологій, котрі отримують належну охорону та захист як об'єкти інтелектуальної власності. За таких умов питання управління інтелектуальною власністю не тільки не втрачають своєї актуальності, а потребують ефективного вирішення як на рівні певних установ, організацій і підприємств, так і на регіональному (обласному) рівні держави.

Нині не існує правового обмеження щодо створення регіональних консолідаційних структур з питань управління

інтелектуальною власністю, що сприятимуть зацікавленим особам у ефективному плануванні, контролі та прийнятті управлінських рішень стосовно об'єктів інтелектуальної власності.

За умов зацікавленості на місцях і активної ініціативної участі у розбудові регіонального механізму управління інтелектуальною власністю будуть створені умови для практичної апробації наукових розробок у сфері інтелектуальної власності та залучення молоді в реальні проекти з вирішення технічних, технологічних та інших завдань. Усе це сприятиме оптимізації державної інноваційної політики України та підвищенню її ефективності. ♦

Список використаних джерел

1. *Правове регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності: галузеві аспекти* : монографія / Кол. авторів: О. П. Орлюк, О. Д. Святоцький, Т. С. Демченко, В. М. Крижна, О. О. Штефан та ін.; кер. авт. колективу, наук. ред. д.ю.н. О. П. Орлюк. — К. : НДІ ІВ АПРНУ; Авокадо, 2006. — 416 с.
2. *Економіко-правові проблеми в сфері інтелектуальної власності* : монографія / Кол. авторів: О. П. Орлюк, О. Б. Бутнік-Сіверський, С. Ф. Ревуцький, В. І. Нежиборець, Л. Ю. Федченко та ін.; кер. авт. колективу, наук. ред. д.е.н., проф. О. Б. Бутнік-Сіверський. — К. : НДІ ІВ АПРНУ ; Авокадо, 2006. — 380 с.
3. *Інститут патентних повірених: міжнародний досвід та національна практика* : монографія / Кол. авторів: П. А. Боровик, Т. В. Коваленко, О. О. Тверезенко. — К. : Лазурит-Поліграф, 2008. — 192 с.
4. *Адаманова З. О. Інноваційні фактори економічного розвитку в умовах глобалізації* : дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.05.01 «Світове господарство і міжнародні економічні відносини». — Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Київ, 2006.
5. *ЕС проведет пробное внедрение Linux в государственных учреждениях [Электронный ресурс]*. — Режим доступа к ресурсу : <http://www.podrobnosti.ua/ptheme/internet/2002/10/31/40441.html>. — 01/11/2002.
6. *20 Jahre Linux — Freie Software für Jedermann? [Electronic resource]*. — Access mode : <http://www.ardmediathek.de/ard/servlet/content/3517136?documentId=8212640>.

Надійшла до редакції 13.07.2012 року